

ТРАНСГРАНИЧНАТА ЕВРОПЕЙСКА КУЛТУРА И ГЛОБАЛНИТЕ КУЛТУРНИ ОБЩНОСТИ НА ТЕХНОЛОГИЧНАТА КОМУНИКАЦИЯ

д-р Пламен Павлов

Днес Европейският съюз предлага икономическа и териториална цялост. Той е едно ново обединение, призвано да отвори границите вътре в своята цялост и да ги затвори извън себе си. Както в геометрията, за да начертаем един кръг, трябва да затворим около него съставляващата го окръжност. Конституирането на географски обособена политическа цялостност имплицитно съдържа в себе си представата за държавно, съюзно, политическо и финансово затваряне на външните граници.

Самата идея на Европейския съюз обаче е противоположна като представа за своите граждани. Тя конотира „свободи“. Вътре в съюза има свобода на придвижване, пазаруване, образование, местоживееене... Българският народ бе поздравяван с достъпа до множество летища, множество оперни салони и забележителности. Усещането за свобода е подсилвано и от подсъзнателното влияние на „част от цялото“. Невидимото присъствие на другите от съюза е силен коз (дори и само психологически) не само във фирмени или междудържавни преговори, а дори и в изцяло междуличностните комуникации. Отделният индивид получава по-висока емоционална ценност в собствените си очи. Синдромът е подобен на носенето на униформа. Едни и същи субекти без и със униформа имат различно поведение и стил на самооценка и нагласа.

От друга страна усещането за европейска нация е особено слабо. За разлика от САЩ, където общността на нацията се прокламира от самото название на държавата – Съединени американски щати и общите федерални закони и конституция – та чак до училищното възпитание и масмедийната пропаганда, то Европа е все още далеч назад по пътя. Тук дори няма

общ език за комуникация. (Всъщност наличието на общ език не спаси бивша Югославия. Там дори в самото название имаше противоречие. Федерацията на южните славяни бе пълна с албанци, черногорци и множество малки общности, които не биха желали да бъдат определяни като „славяни“.)

В този смисъл Европейският съюз предлага едно неутрално и вече географски утвърдено название. По примера на САЩ е рецепирано името на континента за означение на икономически и политически съюз, представляващ само част от него. Ако можем да използваме лингвистичния термин – това е някаква политическа метонимия, която много добре служи на целите на своите създатели – да ситиуира виртуална единност на географски некохерентната структура на съюза.

В същото време глобалната мрежа на Интернет, със своето невидимо призрачно присъствие, осигурява надкултурно и трансгранично обединяване върху основата на общности от нов порядък. Комуникацията е движещата сила в новия наддържавен феномен на www, който съчетава в себе си както масовото, така и междуличностно общуване. Тя налага нови комуникационни, културни и политически закономерности, които засега само виртуално, но съвсем сигурно в скоро бъдеще и реално биха могли да прекрояват граници и да налагат нови форми на културно и държавно съществуване.

Светът на мрежата е модел на идеалната Европа. За привикналите на големите разстояния американци Европа е като една общност, намираща се в задния двор. Разстоянията тук са малки и всичко е на една крачка. Дори и от гледна точка на часовата разлика имаме само два часа различия в начина на живот и делника. Животът тук започва и завършва по едно и също време.

Като тук идва и фината разлика с мрежата. В интернет всичко е на една крачка (кликване). В интернет имаме множество езици, но една общност. Но в интернет времето никога не спира. Никой не може да отговори на фундаменталния екзистенциален въпрос: „Колко е часът в интернет?“

А това е важен въпрос, който интересува международното право и политика.

Един пример!

В множество държави са налице забрани за реклама на алкохол до някакъв късен вечерен час. Телевизиите търпят жестоки санкции за неспазване на тази разпоредба. В същото време интернет-базирана телевизия би могла свободно да излъчва тези реклами по всяко локално време за държавата, издала законовата разпоредба. За юрисдикцията на сайта се прилага правилото *lex loci localis*, което поне формално приема мястото на хостване на сайта за място на изпълнение на съответните локални законови норми.

По този начин се създават напълно легални фантомни масови канали за комуникация, паралелни на регламентираните масмедии, които не влизат в пряката юрисдикция на някоя от държавите потребителки на услугата и които оформят нов културен феномен, несанкциониран от държавните или съюзни (в Европейския съюз) норми.

Пресен в България е скандалът с торент-сайтовете за размяна на файлове. Опитите за филтриране на трафика до „правонарушител № 1“ arenabg.com бяха повече от смешни. Аналогията е да се постави една заключена врата в полето на пътя на стадо бизони и да се „каже“ на бизоните: „От днес тази врата се охранява много строго! Не преминавайте!“ Резултатът от мерките срещу „нарушителя“ бе подобен на резултата, който би имало от поставянето на заключената врата в полето – никакъв!

Исключвайки факта, че едни сериозни институции действаха като деца в игра „наужким“, този спор (вече юридически) поставя много сериозни политически проблеми. Ясно е, че интернет е наддържавен и трансграничен феномен. Ясно е, че досегашното законодателство не регламентира добре тази материя. Ясно е, че размените на ценности в мрежата, били те културни, политически или интелектуални, не са инкриминирани в нито една държава. Строгите скандинавски закони не успяха да спрат *pirate bay* (thepiratebay.org), които гордо показват всички правни заплахи срещу тях на страницата с търсачката на торент-файлове и създават модел за подражание на глобална основа.

Всичко това създава едно ново общество, което не се регламентира на географски, държавен или политически принцип, но има определено географско, държавно и политическо вли-

яние. Негови основни белези са високата динамика на членовете му, мултиезиковата култура, космополитността, високата технологична грамотност и усещането за принадлежност към новите наддържавни и организационни съюзи.

Текстовете на културата вече не са от типа на доминиканските ръкописи “In Illo tempore” (имало едно време). Всичко вече става тук и сега. В основата е човекът. Той е съзателят. Той прави машини, които да го отменят, и машини, които да произвеждат други машини. Той е на път да създаде с ръцете си най-съвършения свой заместник – изкуствения интелект.

Хегел някога смяташе човешката ръка за оръдие на оръдията. Днес във виртуалния свят на компютъра тя е основният елемент за осъществяване на връзката с машината и оттам с всички други подобни нам. Ръката е тази, която движи мишката на компютъра, която въвежда текста, която в крайна сметка осъществява в най-висока степен комуникацията на интерактивността. Затова и можем да перифразираме немския философ по нов начин, възкликвайки: Да! Човешката ръка е наистина оръдие на оръдията в интерактивния свят!

Интерактивните машини, създадени от Homo Sapiens и Homo Interatives, вече изпълват света. Всяко второ дете си има тамагочи, Gameboy, PSP-мобилен телефон или компютаризирано Фърби и Ай.Бо. Всяко семейство има поне един телевизор. Все по-чест домашен гост е компютърът. Чатенето замени епистоларната кореспонденция, създаде нови групи, формирани на информационен принцип, който не се интересува дали единият участник е в Банско, а другият – в Бъркли. Създава се нов вид социална ситуация. Информацията за света вече е структурирана по друг начин.

След разрушаването на Вавилонската кула светът винаги се е състоял от различни нации, от различни култури, които днес вече се обединяват от общата идея на мрежовата комуникация. Ограничените природни ресурси не могат да осигурят неограничено развитие. Затова прогресът трябва да се търси в други измерения, не толкова силно зависещи от земните суровини. Областта на съзнанията е онази част от биосферата, която до този момент така и не успяваше да се обедини. Историята е бо-

гата на примери на създаване на държави, цивилизации, култури (във всичките разбирания на тези понятия), където са се обединявали хора, религии, политики, географски райони, но никога съзнания. Декадите на Тит Ливий при Макиавели вече не са модел за анализ на ставащото в обществото.

Мрежата създава възможност за нов вид човешка единност, която в класически Хегелов вид може да породи ново качество на мисълта. Това е сякаш постигнатата мечта на Пиер-Тяр де Шарден за свръхсъзнанието: „Хармонизираната общност от съзнания е някак си еквивалентна на свръхсъзнанието. Земята не само се покрива с милиарди зрънца мисъл, но се обгръща с единна мислеща обвивка, образуваща функционално едно зърно мисъл в космически мащаб. Множеството индивидуални мисли се групират и усилват в акта на единното мислене.“¹

Днес все още съществува неграмотност. Има много места, в които не се четат книги и ежедневници. Не всеки има компютър и е в състояние да работи с него, защото освен обикновената езикова грамотност се изискват и допълнителни умения. Въпреки това средствата за масова информация търсят начини за проникване във всеки един дом, във всяка една душа. Ахмед Акбар, виден теолог ислямист от Пакистан, е на мнение, че дори и в неговата крайно изостанала страна съвременните медии могат да оказват своето особено въздействие: „Днес е невъзможно да се скриеш дори за миг от медиите. Скоро, предполагам, ще проникнат дори и в най-затънтеното селце по света. Аз лично не знам по-затънтено селце от Маркан в провинция Белуджистан. Животът в това най-изолирано кътче на Пакистан не е помръднал от времето, когато Александър Македонски се е залутал в този край на път за Индия. Там няма ток, телефон или пътища, в радиус от десетки километри е само пустош. Но не е толкова трудно да им прожектираш и най-новите западни филми – трябва само преносим дизелов генератор и прожекционен апарат.“²

За интерактивните медии са необходими още по-малко средства и умения за комуникация. Дори и в селцето Маркан

¹ Де Шарден, Пиер-Тяр. Феномен човека. Наука, М., С., 1987, с. 199.

² Цит. по Ахмед, С. Акбар. В края на века. С., Изд. къща Труд, 1998, с. 37.

е възможно да бъде поставена сателитна чиния с генератор и компютър – и ето – връзката със световната мрежа е готова. Реална е възможността за единение със световната общност. Разбира се, в тази общност съществуват както Ал Кайда, така и Playboy, но поради същността си на модел на света от нов тип интернет наследява както активите, така и негативите на своите предшественици.

В същото време се създава този мини модел на света, в който всеки има своето място, макар и виртуално, вече има своите закони и ограничения. Той притежава своите законодатели и своите престъпници. В него има както естети и художници, така и обикновени потребители. Има политици и законодатели. Всеки има своето име, което е представително за виртуалния свят и би могло да няма нищо общо с действителните характеристики на физическата личност. Никоя друга медия досега не е успявала да изгради такава сравнително затворена система, в която да се модулира не само някакъв единичен аспект на комуникацията от реалния живот, а да се реализира обусловено пълнокръвно съществуване.

В този смисъл предстоящите за европейско имплементирани правила за трансгранична телевизия са преждевременно остарели още преди своето пълно приемане. Новата политика на интернет-обществото вече дава заявки за ново законодателство. Официалната юриспруденция е твърдо закотвена географски, а вътрешните закони на интернет регламентират повече такива неща като: „Писането с главни букви е крещене в мрежата.“

И все пак именно мрежата дава трибуна на новото медийно право. Типичен пример за България е блогът на доц. Нели Огнянова <http://nellyo.wordpress.com/>, на който се позовавах и страните по конфликта с торентите.

От политическа гледна точка интернет е по-скоро заплаха, отколкото възможност. Той е троянският кон на глобализма. Там е новото тържище на глобалното село.

Това е повод много хора да заговорят за съществуването на Интернет, трансгранична или кибер-култура. Тази култура е съвсем различна от онова, което наричаме масова култура. Различна е и от всякакви групи, секти и неформални групи по

интереси. Културата на виртуалната реалност е нещо много по-голямо и широко. Тя се основава на едновременното действие на неизброимо количество компютри и индивидуални съзнания, които, свързани в обща мрежа, са в състояние да дадат нова функция на обикновеното съществуване на множество индивиди. Получава се подобие на изкуствен интелект. Мрежата – като синоним на единната цялост на всички тези машинни и човешки съзнания, е проява на нов вид съществуване на материята, което отвежда отвъд пределите на познатото.

Европейската общност е един добър вариант за взаимодействие с глобалните реалности. Много по-лесно е съгласуването на законите на общност, отколкото на редица отделни държави.

Съществуващите връзки между членовете на интернет така или иначе са реалност. Много по-удачно е тяхното използване за подсилване на крехката единност на Европейския съюз, отколкото противопоставянето им на политическите реалности. Торент-скандалите са само предвестници на бъдещи силни сътресения, базирани на групи хора, обединени около идеи, възникнали и развили се в интернет. С подходяща комуникационна политика, съобразена с новите реалности, тези сътресения биха могли да бъдат туширани или напълно избегнати, което е от полза както за потребителите, които са и граждани на съответни държави, така и за самата държава, която предлага не виртуално, а реално гражданство на тези хора.